

**Kompetencje w zakresie
bezpieczeństwa cyfrowego
w roku szkolnym 2017/2018**
wyniki pierwszej fali badania

Raport z badań

Badanie zostało wykonane w ramach projektu Cyfrowobezpiecni.pl – Bezpieczna Szkoła Cyfrowa, realizowanego przez Stowarzyszenie „Miasta w Internecie” ze środków pochodzących z Ministerstwa Edukacji Narodowej w ramach rządowego programu wspomagania w latach 2015-2018 organów prowadzących szkoły w zapewnieniu bezpiecznych warunków nauki, wychowania i opieki w szkołach – „Bezpieczna+”

MINISTERSTWO
EDUKACJI
NARODOWEJ

Autorzy

Dr Kamil Błaszczński, Uniwersytet Wrocławski

PhD, inż. Łukasz Tomczyk, Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie

Dr Łukasz Srokowski, Fundacja „Skuteczna Edukacja”

Tarnów, grudzień 2017 r.

© Stowarzyszenie „Miasta w Internecie”

Spis treści

Spis treści	3
Wstęp	4
Cyfrowe bezpieczeństwo – zarys problemu	4
Narzędzie oraz przebieg badań	7
Próba badawcza	8
Test kompetencji cyfrowych – wyniki grup społecznych	9
Test kompetencji cyfrowych – wyniki kategorii respondentów	10
Wyniki testu kompetencji cyfrowych – wyniki cząstkowe	12
Wyniki cząstkowe – klasy 1-3	13
Wyniki cząstkowe – Klasy 4-6	15
Wyniki cząstkowe – Klasy 7 i Gimnazjum	16
Wyniki cząstkowe – klasy ponadgimnazjalne	17
Wyniki pierwszej fali badania 2017/2018 – Podsumowanie	18
Literatura	20

Wstęp

Niniejszy raport prezentuje wyniki badania, przeprowadzonego od końca października do początku grudnia 2017 roku. Uczestnikami badania byli uczniowie, rodzice oraz nauczyciele szkół, które zgłosiły się do projektu: „Cyfrowobezpieczeni – Bezpieczna Szkoła Cyfrowa”. W ramach badania sprawdzone zostały kompetencje osób badanych w zakresie przeciwdziałania zagrożeniom cyfrowym. Raport przedstawia aktualny stan wiedzy osób uczestniczących w projekcie dotyczący kompetencji cyfrowych. Do pomiaru zmian użyto analogicznych narzędzi wykorzystanych w poprzednich z roku 2016 oraz pierwszej połowy 2017 roku. Uczestnicy wypełniali ten sam test sprawdzający ich kompetencje w zakresie przeciwdziałania zagrożeniom cyfrowym. Raport prezentuje pierwszą falę badania, która zostanie powtórzona w pierwszej połowie roku 2018.

Cyfrowe bezpieczeństwo – zarys problemu

Nowoczesny rozwój wymaga nowoczesnej edukacji. Postulat ten stawiany przez UE zakłada kształtowanie ośmiu kluczowych kompetencji. Stanowią one pochodną trzech wymiarów: wiedzy, umiejętności i postaw warunkujących w założeniu możliwości samorealizacji i rozwoju osobistego oraz bycia aktywnym obywatelem. Sprzyjają one ponadto integracji społecznej oraz samozatrudnieniu. Wśród kompetencji tych wymienia się: komunikację w języku ojczystym i językach obcych, kompetencje matematyczne i naukowo-techniczne, zdolności uczenia się, kompetencje społeczne i obywatelskie, przedsiębiorczość, rozwijanie świadomości i ekspresji kulturalnej oraz kompetencje informatyczne (Eurydice, 2012, 9). Kompetencje informatyczne, będące jednym z kluczowych zasobów dla współczesnego człowieka, rozumiane są w niniejszym badaniu jako kompetencje cyfrowe. Pojęcie to nie zawiera w sobie jedynie zdolności do technicznej obsługi mediów elektronicznych, lecz obejmuje coś więcej. Mianowicie, kompetencje cyfrowe w ujęciu programu Cyfrowobezpieczeni to przede wszystkim umiejętności, wiedza oraz posiadanie należytych postaw związanych z bezpieczną obsługą urządzeń i usług sieciowych, pozwalających na zminimalizowanie zachowań ryzykownych oraz obniżenie zagrożeń mogących narazić daną osobę na przestępstwa sieciowe.

Początek 2017 roku związany był z pojawieniem się lawiny informacji na temat niebezpiecznej gry niebieski wieloryb. Według danych przekazywanych przez opiniotwórcze źródła, gra funkcjonująca najpierw wśród użytkowników rosyjskich, nie potrzebowała w kontekście kultury *instant* zbyt wiele czasu, aby powszechnie pojawiła się w świadomości polskich użytkowników oraz tych pochodzących z krajów ościennych. Wspomniana gra wzbudziła szczególne zainteresowanie podmiotów odpowiedzialnych za bezpieczeństwo dzieci i młodzieży w przestrzeni nowych mediów. Dla przykładu, w Polsce oficjalne ostrzeżenie na temat niebezpiecznej gry rozesłały do szkół instytucje mające nadzór nad placówkami edukacyjnymi. Dla porównania, w Republice Czeskiej poczucie odpowiedzialności za tego typu działanie przejęła tamtejsza Policja. Rzekomo gra, przed którą ostrzeżenie wysyłały instytucje zaufania publicznego polegała na wykonywaniu przez dzieci w początkowej fazie niewinnych instrukcji, aż po rozbudowane zadania prowadzące do autodestrukcji (Kopecky, 2017, s. 9-12). Problem z grą niebieski wieloryb była jej merytoryczna konstrukcja oraz struktura dawkowania treści. Złożona struktura oraz nietypowa treść odbiegała od norm „typowej cyberprzemocy”, ponieważ dotyczyło zjawiska skrajnie ekstremalnego, jakim jest popełnienie samobójstwa. W grze, w której jakoby zjawisko to było jej naczelnym celem, zachęcanie odbywało się poprzez szereg zachęt ze strony nieznanego opiekuna z sieci. Jak jednak ukazały szczegółowe analizy, tego typu informacje zostały wykreowane przez media – sama gra, stanowiąca źródło medialnej paniki, prawdopodobnie zaistniała realnie na niewielką skalę w jednym z regionów Rosji i gdyby nie przesadzona reakcja (lub pogoń za sensacją) ze strony mediów, nigdy nie stanowiłaby realnie większego zagrożenia. Zjawisko takie w literaturze przedmiotu określane jest mianem *hoax*. Warto w tym momencie posłużyć się teorią moralnej paniki Stanley Cohena, którą przywołał Jacek Pyżalski w celu wytłumaczenia fenomenu gry „niebieski wieloryb”. Konstrukcja ta zakłada, że „kumulatywny efekt medialnego nagłośnienia pojedynczych niszowych wydarzeń sprawia, iż zaczynają one być naśladowane” (Pyżalski, 2017, s. 289). Zatem zjawisko powielania fałszywych informacji może wywoływać efekt odwrotny do zamierzonego, pomimo szczytnych intencji, jakimi są ochrona zdrowia i życia dzieci, a także podnoszenie kompetencji cyfrowych. Tego typu przykładowe zjawisko ukazało również dalszą potrzebę kształtowania kompetencji cyfrowych, których składową jest nie tylko instrumentalne użytkowanie nowych mediów, lecz również umiejętność selekcji, weryfikacji oraz interpretacji informacji zawartych w sieci. Szczególnie ocena wiarygodności poszczególnych stron internetowych. Z badań przeprowadzonych w ramach niniejszego projektu w roku 2016 oraz 2017 wynika, że kształtowanie umiejętności oceny wiarygodności informacji w sieci jest w dalszym ciągu elementem wymagającym udoskonalania. Świadczą o tym chociażby zaprezentowane wyniki badań oraz sytuacja związana z odbiorem i oceną fałszywych informacji na temat gry niebieski wieloryb.

Jak podkreśla Janusz Morbitzer rozwiązywaniu problemów należących do sfery medialnej mają służyć tworzone w tym celu narzędzia edukacji medialnej. Niestety jednak przy obecnym tempie zmian technicznych, nie wyposażają współczesnych ludzi w uniwersalne kompetencje, wystarczające na całe życie. Społeczeństwo informacyjne cechuje się ciągłymi zmianami, które wynikają bezpośrednio z nowego oprogramowania oraz technicznych rozwiązań. Istotną częścią kompetencji cyfrowych jest kształtowanie stabilnych filarów aksjologicznych, które pozwalają być odpornym na medialne manipulacje i zagrożenia (Morbitzer, 2017, s. 221). Aksjologiczny wymiar edukacji medialnej jest w szczególności widoczny w wynikach badań odnoszących się do zachowań ryzykownych związanych z wyrządzaniem krzywdy innym osobom poprzez wykorzystanie nowych technologii cyfrowych. Pomimo faktu, iż coraz lepsze wyniki uzyskują badane grupy w obszarze wiedzy na temat cyberprzemocy, to jednak w dalszym ciągu konieczne jest rozwijanie kompetencji cyfrowych dotyczących kwestii prawnych (w tym świadomości w zakresie ochrony i respektowania praw autorskich) oraz ochrony wizerunku w sieci, a także co wcześniej zostało wskazane, oceny wiarygodności informacji.

Ze zgromadzonych w niniejszym raporcie danych można zauważyć, że najwyższy poziom kompetencji cyfrowych występuje wśród nauczycieli. Fakt ten jest trendem pozytywnym, gdyż kadra pedagogiczna na przestrzeni lat w sposób najbardziej intensywny uczestniczy w edukacji pozaformalnej, wyposażającej tę grupę w zestaw wiedzy, umiejętności oraz postaw pozwalających na rozwiązywanie wychowawczych problemów świata cyfrowego. Jednakże wspomniana wcześniej intensywność rozwoju nowych technologii generuje nowe zagrożenia, niemające miejsca na wcześniejszym etapie rozwoju społeczeństwa informacyjnego (np. FOMO, fałszywe informacje, specyficzne formy oszustw internetowych i cyberprzemocy), które wymagają kształtowania niestandardowych obszarów kompetencji cyfrowych. Proces profilaktyki medialnej, realizowanej w środowisku szkolnym jest zjawiskiem permanentnym, dlatego też kreowanie nowych celów operacyjnych powinno uwzględniać nowe formy zachowań ryzykownych oraz stanowić obowiązkowy element intencjonalnego podnoszenia poziomu bezpieczeństwa cyfrowego, między innymi w ramach projektów systemowych.

Zaprezentowane poniżej wyniki badań oraz charakter tematyki problemowej ukazują trend związany ze stanem i rozwojem kompetencji cyfrowych wśród grup objętych działaniami, co świadczy o potrzebie ciągłej ewaluacji zaproponowanej metodyki pracy z rodzicami, uczniami oraz nauczycielami. Ten specyficzny rodzaj wiedzy, umiejętności i postaw rozwijany dzięki projektowi CyfrowoBezpieczni jest kompetencją życiową wykraczającą poza szkołę, funkcjonującą w starym paradygmacie. Powstające umiejętności cyfrowe podnoszące poziom bezpieczeństwa mają zastosowanie przede

wszystkim poza środowiskiem szkolnym, w trakcie aktywności wolnoczasowych. Projekt Cyfrowobezpiecni.pl uzupełnia zatem luki występujące w programach nauczania dotyczących edukacji medialnej, a realizowanych głównie w ramach przedmiotów takich jak zajęcia komputerowe oraz informatyka.

Narzędzie oraz przebieg badań

Badanie opisane w niniejszym raporcie zostało zrealizowane przy pomocy autorskiej ankiety internetowej, stworzonej w serwisie Webankieta. Ankieta merytorycznie została podzielona na dwa bloki informacyjne: kategorie testowe oraz kategorie opisowe. W zakres kategorii testowych wchodziły pytania zgrupowane w 6 kategoriach analitycznych, składających się w całości na test kompetencji cyfrowych. W przypadku bloku opisowego celem diagnozy były dane demograficzno-zawodowe (w zależności od diagnozowanej grupy).

Ankiety zostały zaprojektowane specjalnie z myślą o respondentach i dostosowane do ich wieku rozwojowego oraz charakteru reprezentowanej przez nich grupy społecznej. Wspomniane czynniki spowodowały, iż ankieta przygotowana była w dwunastu wersjach, w której ilość oraz jakość pytań w części były podobne, a w części różne. Fakt ten powodował też, że czas wypełniania owej ankiety przez respondentów był różny i wynosił od kilku do kilkunastu minut.

Ankieta w warstwie ochrony danych osobowych została zaprojektowana tak, iż gwarantowała wypełniającej ją osobie całkowitą anonimowość do poziomu regionu kraju, reprezentowanego poprzez podział administracyjny kraju na województwa.

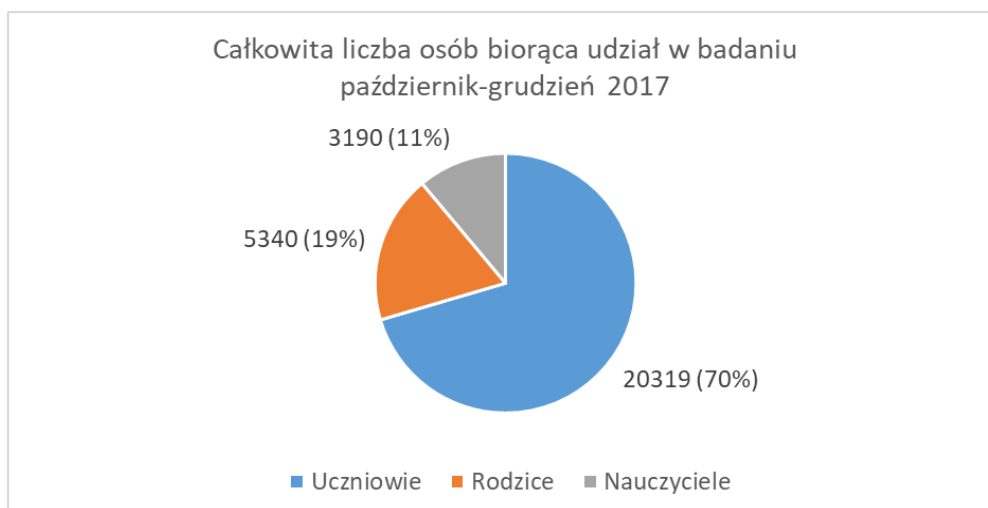
Badanie opisane w niniejszym raporcie zostało rozpoczęte dnia 30.10.2017 roku oraz zakończone dnia 04.12.2017 roku. Informację o badaniu dostarczano szkołom, które zgłosiły się do udziału w projekcie drogą telefoniczną oraz mailową. Następnie szkoły przekazywały informacje o badaniu dzieciom oraz rodzicom, którzy mogli wypełniać ankiety zarówno korzystając z publicznych zasobów szkoły jak również we własnym, prywatnym zakresie np. w domu.

Próba badawcza

W ramach badania przewidziano przeprowadzenie pierwszej fali badania na populacji uczniów, rodziców owych uczniów oraz nauczycielach szkół, do których uczęszczają. Uczniowie zostali podzieleni na 4 kategorie analizy, które odpowiadają obecnej strukturze obowiązkowego szkolnictwa powszechnego w Polsce tj.: klasy 1-3; klasy 4-6; Klasa 7-Gimnazjum; klasy ponadgimnazjalne. Podział na wyodrębnione kategorie powielono w stosunku do rodziców, uczniów oraz nauczycieli. Taki podział całej próby badawczej pozwalał na wyszczególnienie 3 grup społecznych oraz 4 kategorii zawartych w każdej grupie społecznej. Celem całościowej diagnozy było zatem 12 kategorii respondentów:

	Klasy 1-3	Klasy 4-6	Klasy 7-Gim	Klasy PG	
Uczniowie	3800	7504	6570	2445	20319
Rodzice	1978	2058	837	467	5340
Nauczyciele	965	1097	622	506	3190
	6743	10659	8029	3418	28849

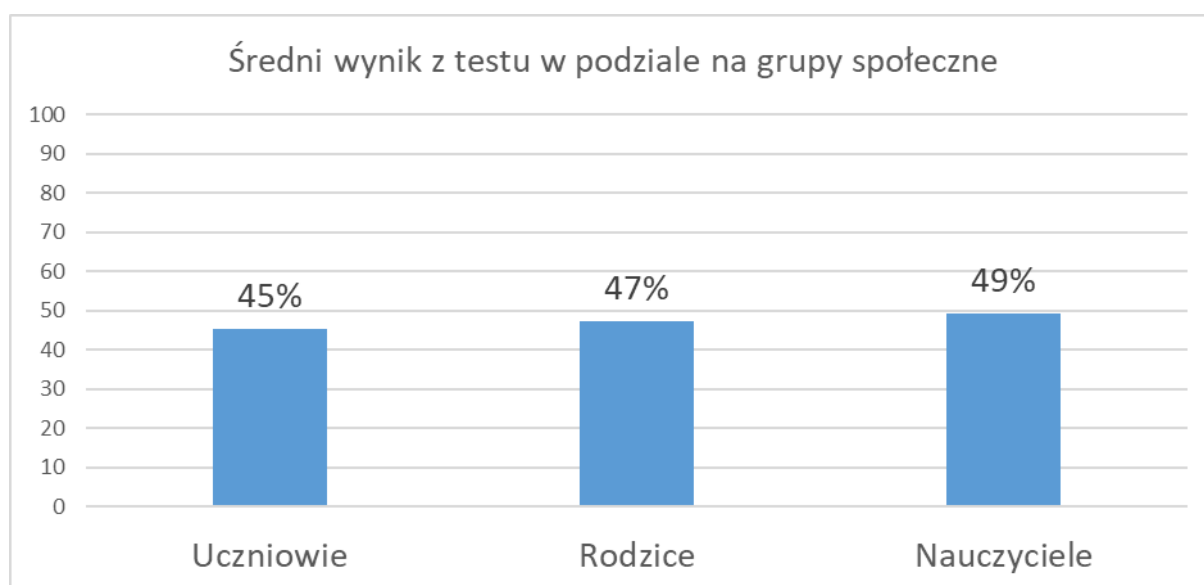
Całkowita liczba osób biorących udział w pierwszej fali badania tj. od 30.10.2017 do 04.12.2017 wyniosła 28849 osób (błąd statystyczny przy tak dużej próbie jest mniejszy niż 2%). Najliczniejszą populację w przebadanej próbie stanowili uczniowie (70%). Drugą najbardziej liczną populację stanowili nauczyciele (19%). Najmniej liczni byli natomiast rodzice (11%).

Test kompetencji cyfrowych – wyniki grup społecznych

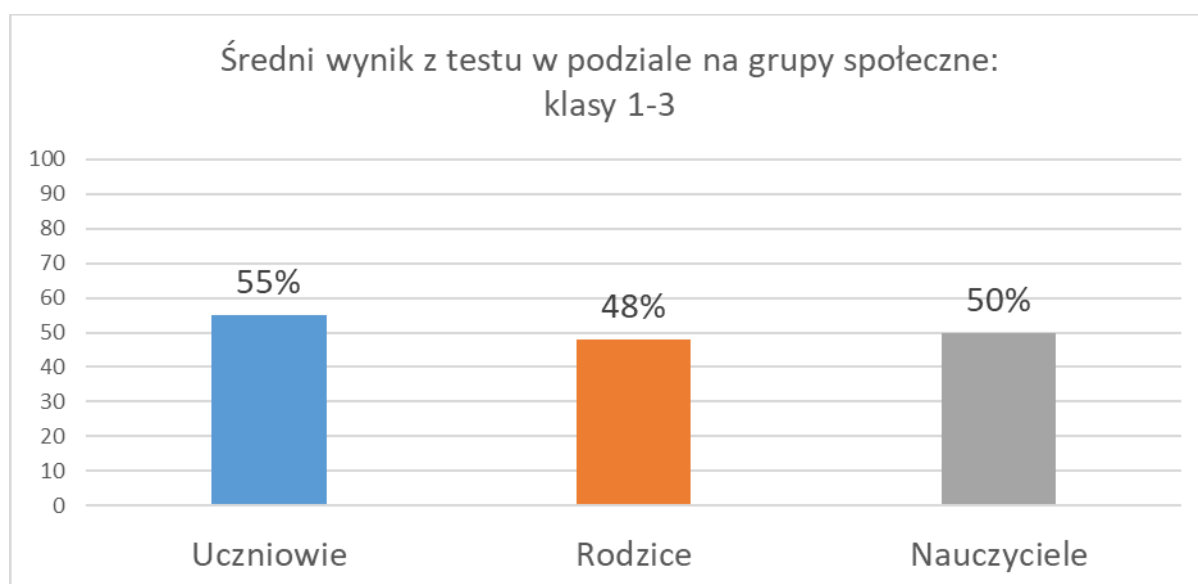
W teście kompetencji cyfrowych brały udział trzy grupy społeczne: uczniowie, rodzice oraz nauczyciele. Każda z grup, biorąca udział w teście, mogła zdobyć 100 punktów. Średnie wyniki z testu uzyskane przez respondentów, w podziale na grupy społeczne, które reprezentowali wyniosły:

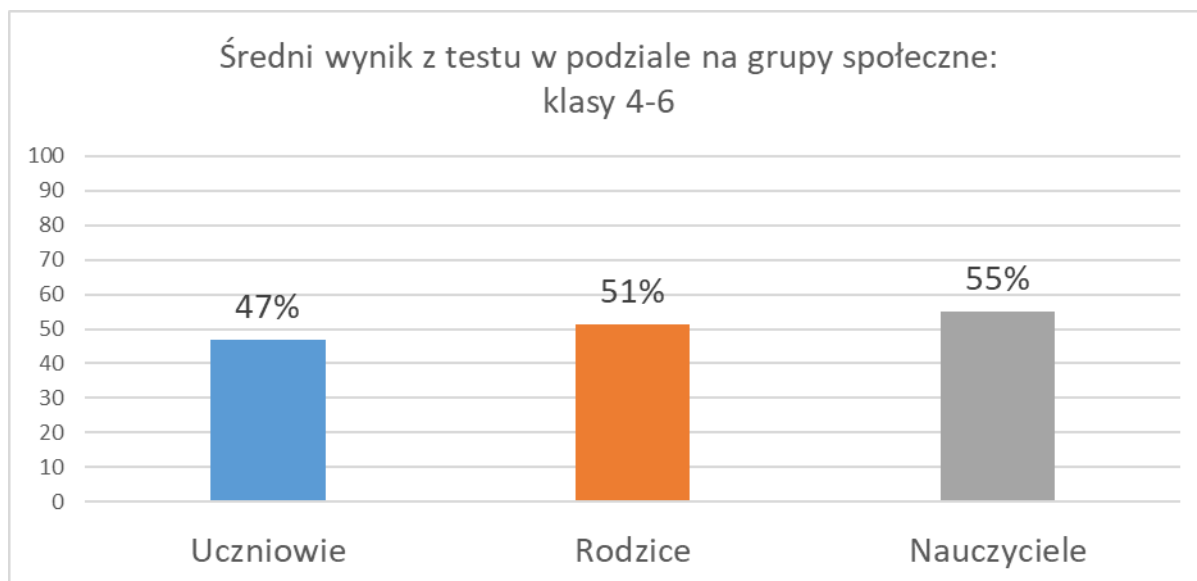
Wyniki pokazały, że różnice dotyczące wiedzy z zakresu cyfrowego bezpieczeństwa wśród osób biorących udział w badaniu były niewielkie i wynosiły maksymalnie 4% całkowitej punktacji. Sam wynik testu kompetencji należy zinterpretować jako zdecydowanie niesatysfakcjonujący w każdej z diagnozowanych grup. Aczkolwiek warto mieć, na względzie że nauczyciele jako grupa społeczna, wobec której oczekuje się zdolności do przekazywania uczniom wiedzy potrzebnej i pozytywnej w dorosłym życiu, sami powinni tę wiedzę posiadać.

Test kompetencji cyfrowych – wyniki kategorii respondentów

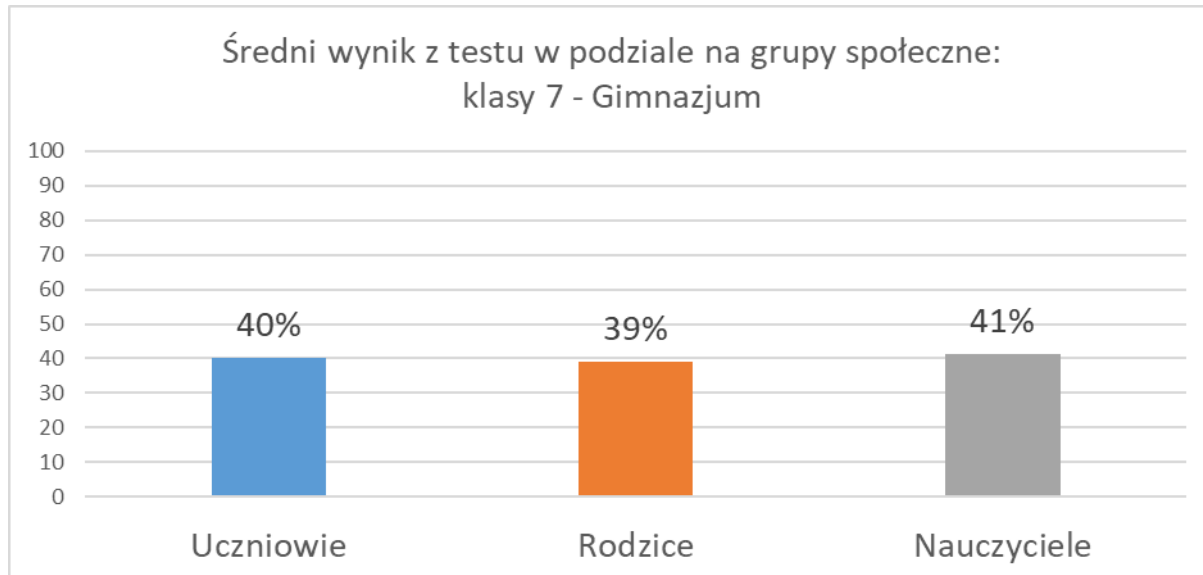
W teście kompetencji cyfrowych brały udział trzy grupy społeczne. Każda z grup została w dalszej kolejności rozbita na cztery kategorie respondentów. Kategorie odpowiadały etapowi edukacji, na jakim znajdowali się diagnozowani uczniowie, a również ich rodzice oraz nauczyciele. W badaniu wzięli udział: uczniowie, rodzice oraz nauczyciele klas 1-3, klas 4-6, klasy 7 i klasy gimnazjalnej oraz ostatecznie klas ponadgimnazjalnych.

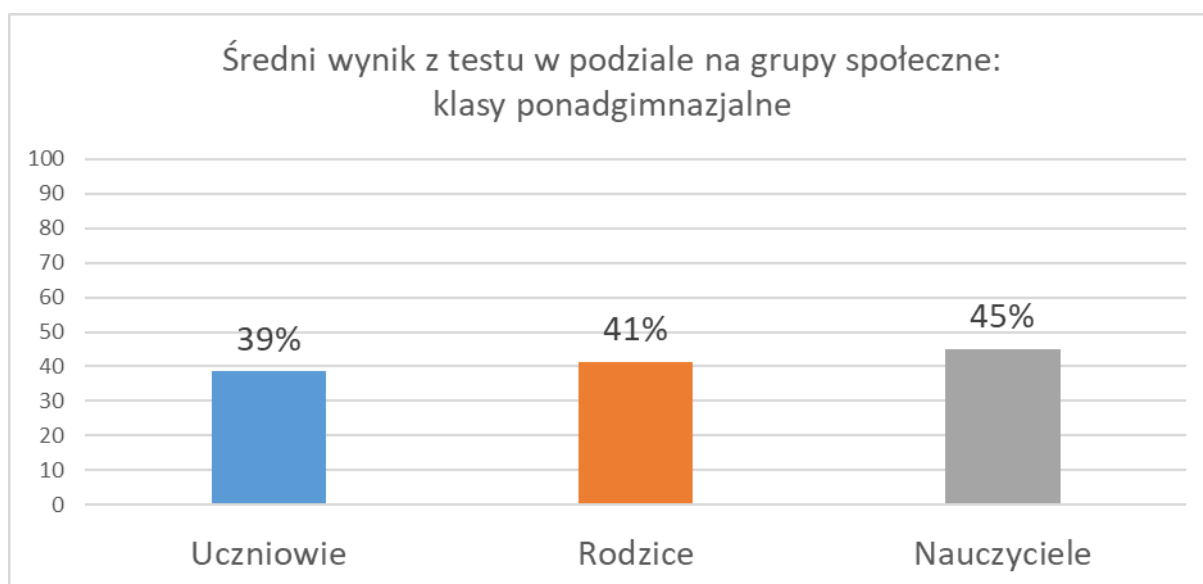
Wyniki dla klas 1-3 zdają się sugerować, iż kompetencje cyfrowe uczniów, rodziców i nauczycieli są na tle zdiagnozowanej wcześniej średniej satysfakcjonujące, aczkolwiek oscylują one w połowie punktacji możliwej do zdobycia z testu kompetencji cyfrowych. Jest to zatem wynik, który powinien ulec poprawie. Warto zaznaczyć, że grupą społeczną, w kategorii klas 1-3, która wypadła w teście najlepiej, byli uczniowie.

Wyniki klas 4-6, w kontekście zdiagnozowanej średniej, podobnie jak klas 1-3 pokazują satysfakcjonujący poziom kompetencji cyfrowych w omawianej kategorii respondentów. Nie mniej, poziom ten oscyluje w granicach połowy punktów, jakie można otrzymać z testu kompetencji. Jest to zatem wynik, który w każdej zdiagnozowanej grupie powinien ulec zmianie. W przedziale klas 4-6 grupą, która uzyskała najwyższy wynik to nauczyciele (55%).

Wyniki klas 7-mej i klas gimnazjalnych w odniesieniu do zdiagnozowanej średniej, zdają się sugerować, iż wiedza grup respondentów poddanych badaniu jest niesatysfakcjonująca i powinna ulec poprawie. Grupy wchodzące w zakres kategorii klasy 7 i klas gimnazjalnych ponadto cechują się dużym stopniem podobieństwa w zakresie kompetencji, gdyż różnica w teście wynosi zaledwie 2%.

Wyniki klas ponadgimnazjalnych podobnie, jak klasy 7 i klas gimnazjalnych są średnio niższe od wcześniej zdiagnozowanej średniej dla wszystkich kategorii. Jest to zatem wynik niesatysfakcjonujący i powinien on ulec zmianie na lepsze. Najlepiej prezentującą się grupą w omawianej kategorii klas ponadgimnazjalnych są nauczyciele (45%).

Uzyskane wyniki uwzględniające podział na kategorie etapów szkolnych i grup społecznych, pozwalają twierdzić, że wyniki z testu kompetencji cyfrowych są niesatysfakcjonujące i powinny one ulec zmianie na lepsze w każdej diagnozowanej grupie. Zauważalna jest ponad to tendencja sugerująca, że świadomość problemów i zagrożeń cyfrowych jest relatywnie wyższa na wcześniejszych etapach edukacji (klasy 1-3 i 4-6), niż na etapach późniejszych.

Wyniki testu kompetencji cyfrowych – wyniki cząstkowe

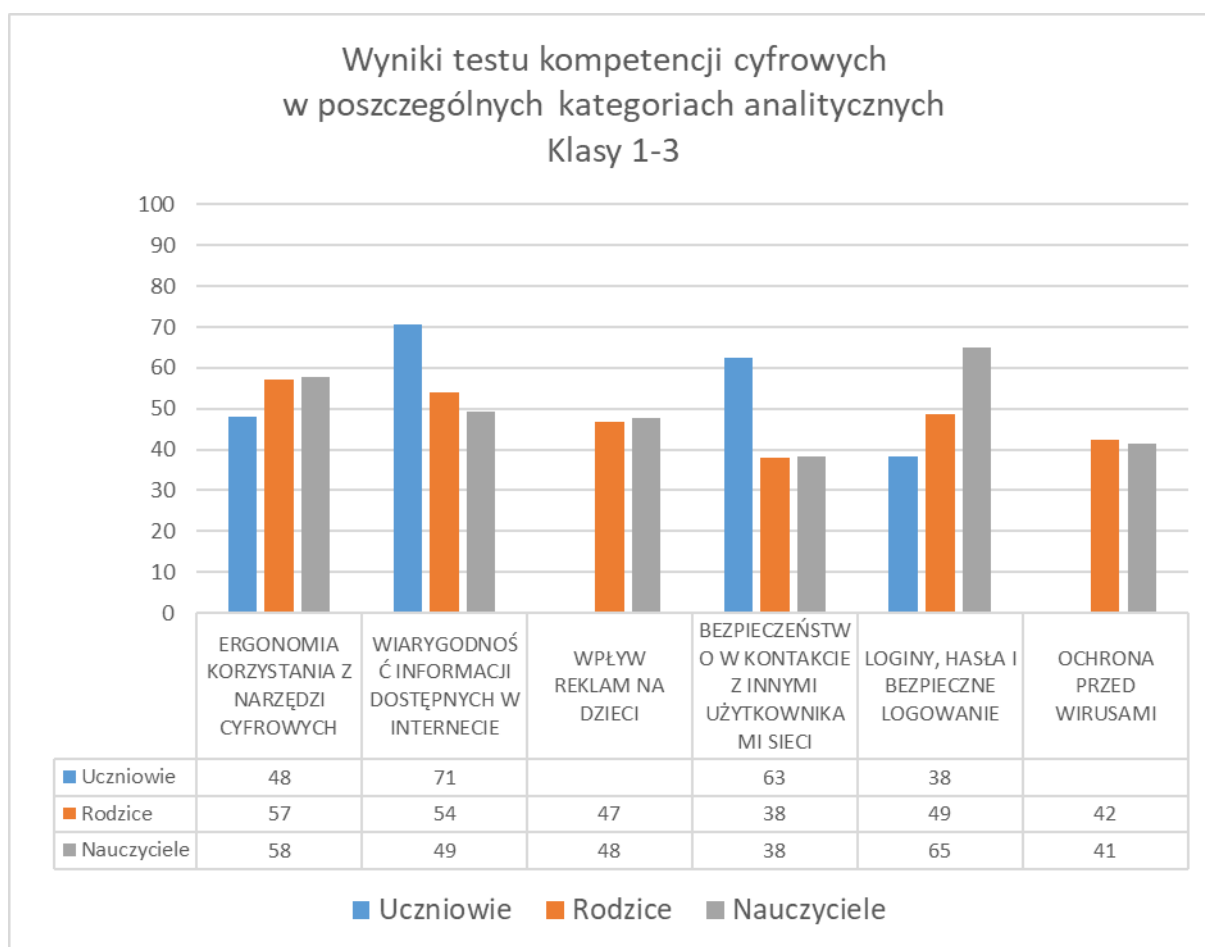
Test kompetencji cyfrowych składał się z szeregu pytań, które zgrupowane były w oparciu o 6 kategorii analitycznych. Zakres merytoryczny kategorii był zróżnicowany, ponieważ dostosowany był do poziomu rozwojowego diagnozowanych dzieci. Warto przy tym zaznaczyć, że owe 6 kategorii analitycznych było możliwe do praktycznego zastosowania do 11 z 12 kategorii respondentów. Jedyną grupą, w której nie było możliwe uzyskanie odpowiedzi na 6 kategorii analitycznych były dzieci

klas 1-3. W tym przypadku zastosowano 4 kategorie analityczne. Poniżej zaprezentowano podział kategorii analitycznych, uwzględniając etapy edukacji:

1-3	ERGONOMIA KORZYSTANIA Z NARZĘDZI CYFROWYCH	WIARYGODNOŚĆ INFORMACJI DOSTĘPNYCH W INTERNECIE	LOGINY, HASŁA I BEZPIECZNE LOGOWANIE	BEZPIECZEŃSTWO W KONTAKCIE Z INNYMI UŻYTKOWNIKAMI SIECI	-	-
4-6	ERGONOMIA KORZYSTANIA Z NARZĘDZI CYFROWYCH	WIARYGODNOŚĆ INFORMACJI DOSTĘPNYCH W INTERNECIE	BEZPIECZEŃSTWO W KONTAKCIE Z INNYMI UŻYTKOWNIKAMI SIECI	LOGINY, HASŁA I BEZPIECZNE LOGOWANIE	BEZPIECZEŃSTWO WIZERUNKU W INTERNECIE	PRAWO AUTORSKIE
7- Gim	WIARYGODNOŚĆ INFORMACJI DOSTĘPNYCH W INTERNECIE	BEZPIECZEŃSTWO W KONTAKCIE Z INNYMI UŻYTKOWNIKAMI SIECI	BEZPIECZEŃSTWO WIZERUNKU W INTERNECIE	PRAWO AUTORSKIE	CYBERPRZEMOC	OPERACJE FINANSOWE
PG	WIARYGODNOŚĆ INFORMACJI DOSTĘPNYCH W INTERNECIE	BEZPIECZEŃSTWO W KONTAKCIE Z INNYMI UŻYTKOWNIKAMI SIECI	BEZPIECZEŃSTWO WIZERUNKU W INTERNECIE	PRAWO AUTORSKIE	CYBERPRZEMOC	OPERACJE FINANSOWE

Wyniki cząstkowe – klasy 1-3

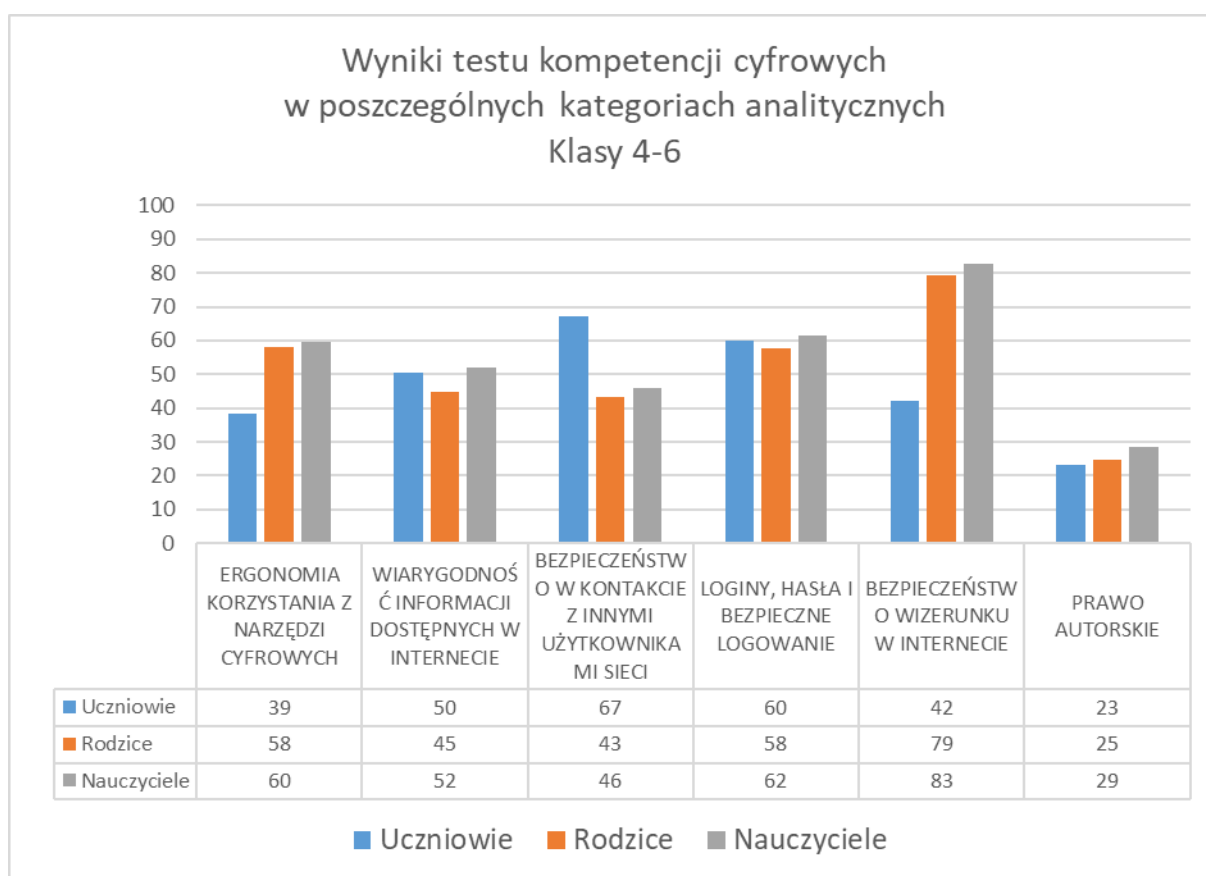
W zakres testu kompetencji językowych wchodził szereg pytań problemowych, zgrupowanych w 6 kategoriach analitycznych. Z przyczyn opisanych wcześniej, uczniowie klas 1-3 stanowili podmiot analizy w zakresie 4 kategorii analitycznych: ERGONOMIA KORZYSTANIA Z NARZĘDZI CYFROWYCH; WIARYGODNOŚĆ INFORMACJI DOSTĘPNYCH W INTERNECIE; BEZPIECZEŃSTWO W KONTAKCIE Z INNYMI UŻYTKOWNIKAMI SIECI; LOGINY, HASŁA I BEZPIECZNE LOGOWANIE. W przypadku diagnozy dwóch pozostałych grup społecznych tj. rodziców oraz nauczycieli, zastosowano poza wyżej wspomnianymi kategoriami, dwie dodatkowe kategorie: WPŁYW REKLAM NA DZIECI; OCHRONA PRZED WIRUSAMI.

Wyniki testu dla poszczególnych kategorii analitycznych pozwalają twierdzić, iż uczniowie posiadają znaczące kompetencje w zakresie określenia wiarygodności informacji (71%) oraz bezpiecznego korzystania z Internetu w kontaktach z innymi ludźmi (63%). Słabo jednak radzą sobie z zachowaniem ergonomii użytkownika z narzędzi cyfrowych (48%) oraz z bezpiecznym logowaniem się w sieci (38%). Rodzice dzieci klas 1-3 uzyskali znaczący wynik w obszarze ergonomii korzystania z narzędzi cyfrowych (57%) najgorzej jednak poradzili sobie z bezpieczeństwem w kontaktach z innymi użytkownikami sieci (38%). Nauczyciele najlepszy wynik uzyskali z bezpiecznego użytkownika sieci (65%), natomiast najgorzej wypadła część dotycząca kontaktu z innymi użytkownikami sieci (38%). Podobnie zresztą, jak w przypadku rodziców.

Wyniki cząstkowe – Klasy 4-6

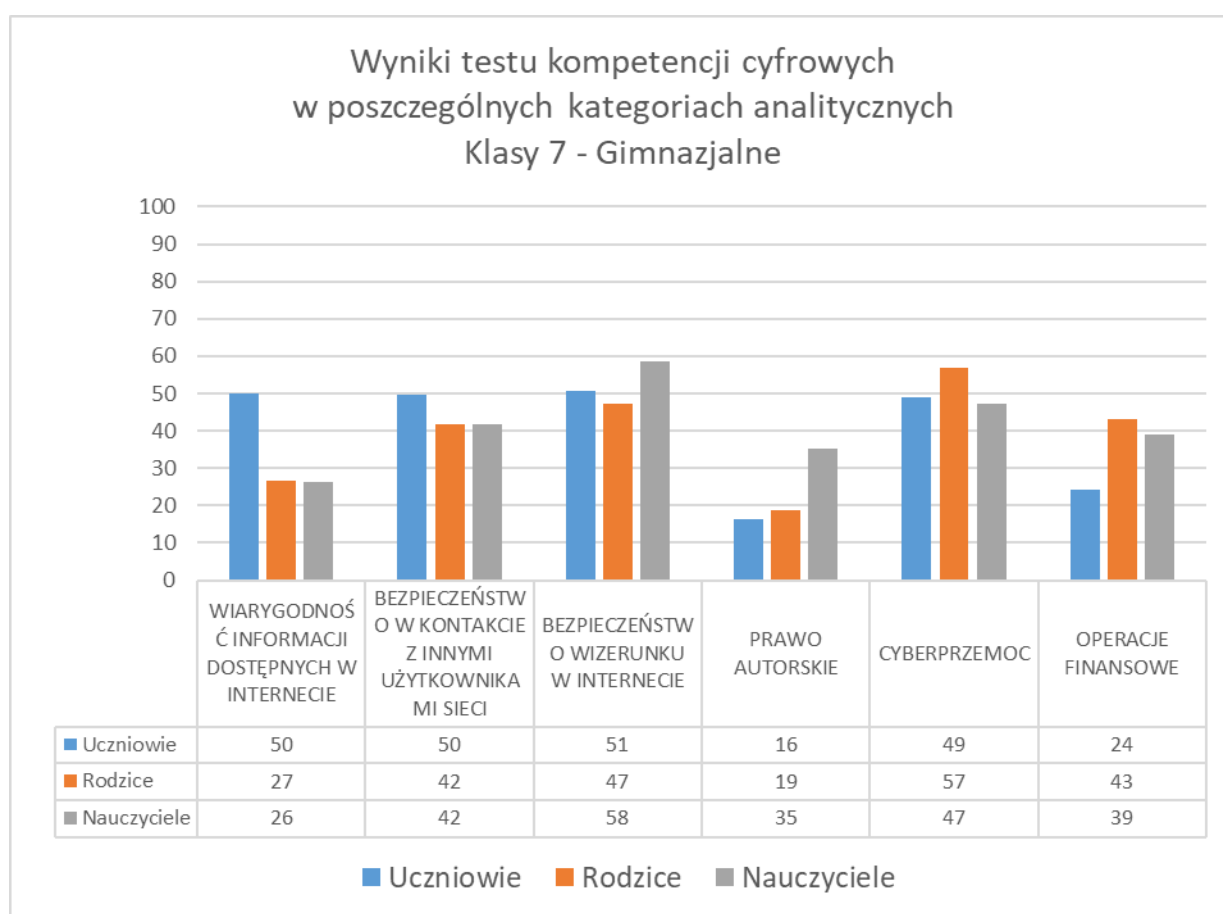
W zakres testu kompetencji językowych wchodził szereg pytań problemowych, zgrupowanych w 6 kategoriach analitycznych. W zakres analizowanych kategorii wchodziły: ERGONOMIA KORZYSTANIA Z NARZĘDZI CYFROWYCH; WIARYGODNOŚĆ INFORMACJI DOSTĘPNYCH W INTERNECIE; BEZPIECZEŃSTWO W KONTAKCIE Z INNYMI UŻYTKOWNIKAMI SIECI; LOGINY, HASŁA I BEZPIECZNE LOGOWANIE; BEZPIECZEŃSTWO WIZERUNKU W INTERNECIE; PRAWO AUTORSKIE. Wszystkie wymienione kategorie były wspólne dla wszystkich diagnozowanych grup społecznych.

Wyniki testu kompetencji cyfrowych wskazują, że uczniowie klas 4-6 najwyższy wynik uzyskali z bezpiecznego użytkownika z sieci w kontakcie z innymi użytkownikami (67%). Najniższy wynik natomiast odnotowali w zakresie praw autorskich (23%). Warto zaznaczyć, że element dotyczący praw autorskich był najniższy u każdej diagnozowanej grupy społecznej tzn. rodziców (25%) oraz nauczycieli (29%). W przypadku rodziców i nauczycieli wykazali oni najwyższe kompetencje w przypadku bezpiecznego dbania o swój wizerunek w sieci (kolejno: 79%; 83%).

Wyniki cząstkowe – Klasy 7 i Gimnazjum

W zakres testu kompetencji językowych wchodził szereg pytań problemowych, zgrupowanych w 6 kategoriach analitycznych. W zakres analizowanych kategorii wchodziły: WIARYGODNOŚĆ INFORMACJI DOSTĘPNYCH W INTERNECIE; BEZPIECZEŃSTWO W KONTAKCIE Z INNYMI UŻYTKOWNIKAMI SIECI; BEZPIECZEŃSTWO WIZERUNKU W INTERNECIE; PRAWO AUTORSKIE; CYBERPRZEMOC; OPERACJE FINANSOWE. Wszystkie wymienione kategorie były wspólne dla wszystkich diagnozowanych grup społecznych.

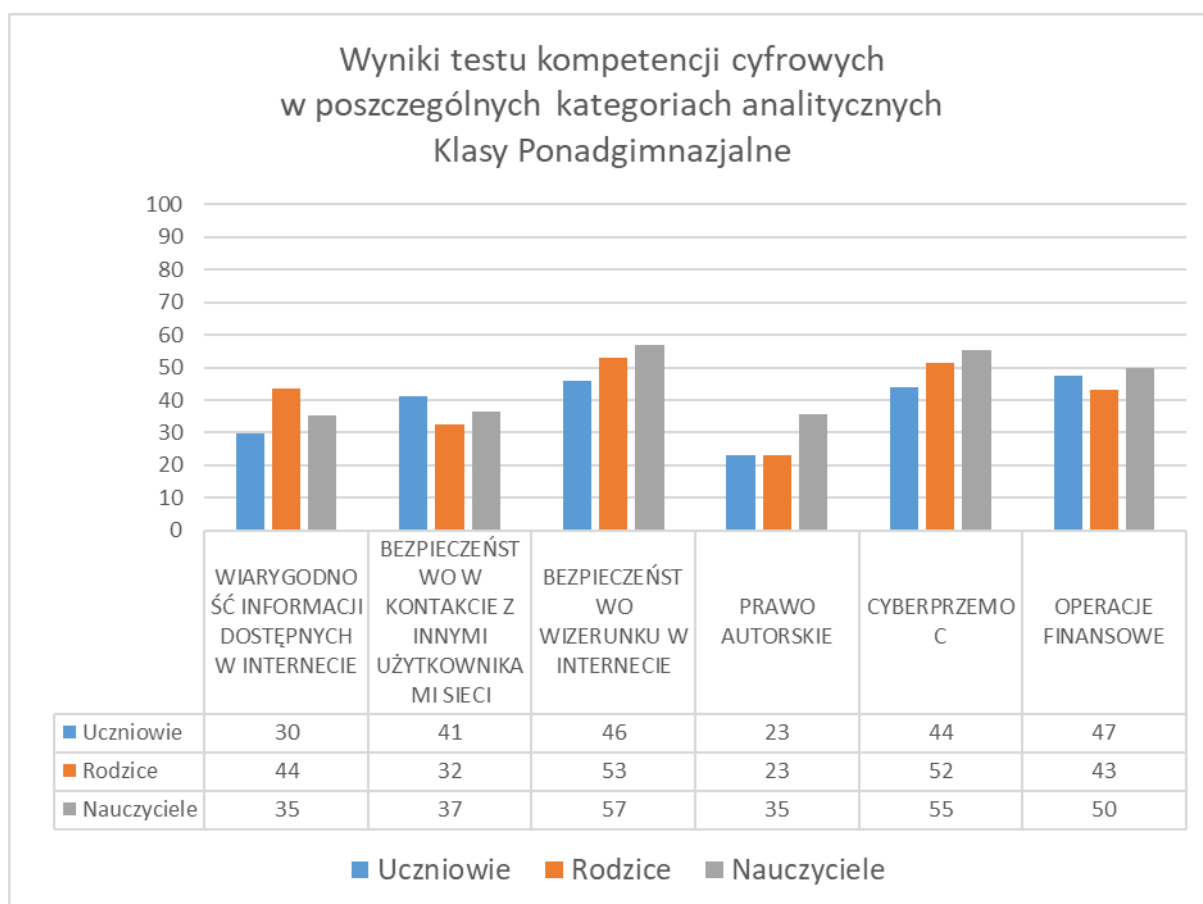
Wyniki testu kompetencji cyfrowych wskazują, że uczniowie klas 7 i gimnazjalnych najwyższe wyniki uzyskali zarówno w zakresie bezpiecznego korzystania z sieci w kontakcie z innymi (50%), jak również dbania o bezpieczeństwo własnego wizerunku (51%). Najgorsze wyniki natomiast odnotowali w przypadku ochrony praw autorskich (16%). Rodzice uczniów klas gimnazjalnych uzyskali najlepszy wynik w przypadku cyberprzemocy (57%), odnotowując przy tym, podobnie jak ich dzieci, najniższy wynik w obszarze ochrony praw autorskich (19%). Nauczyciele klas 7 i gimnazjalnych najlepszy wynik

odnotowali w przypadku dbania o bezpieczeństwo własnego wizerunku (58%), najgorzej jednak zaprezentowali swoją wiedzę, gdy chodziło i wiarygodność informacji dostępnych w sieci (26%).

Wyniki cząstkowe – klasy ponadgimnazjalne

W zakres testu kompetencji językowych wchodził szereg pytań problemowych, zgrupowanych w 6 kategoriach analitycznych. W zakres analizowanych kategorii wchodziły: WIARYGODNOŚĆ INFORMACJI DOSTĘPNYCH W INTERNECIE; BEZPIECZEŃSTWO W KONTAKCIE Z INNYMI UŻYTKOWNIKAMI SIECI; BEZPIECZEŃSTWO WIZERUNKU W INTERNECIE; PRAWO AUTORSKIE; CYBERPRZEMOC; OPERACJE FINANSOWE. Wszystkie wymienione kategorie były wspólne dla wszystkich diagnozowanych grup społecznych.

Wyniki testu kompetencji cyfrowych wskazują, że uczniowie klas ponadgimnazjalnych odnotowali szereg bardzo podobnych wyników w trzech kategoriach analitycznych, mianowicie w: dbaniu

o bezpieczeństwo własnego wizerunku (46%), cyberprzemocy (44%) oraz operacjach finansowych (47%). Najgorszy wynik odnotowali natomiast w przypadku ochrony praw autorskich (23%). Wyniki dzieci powielili w znacznej części rodzice uczniów, odnotowując również najwyższe wyniki w zakresie bezpieczeństwa wizerunku w sieci (53%) oraz cyberprzemocy (52%). Odnotowując przy tym najniższe wyniki w zakresie ochrony praw autorskich (23%). Nauczyciele klas ponadgimnazjalnych odnotowali najlepsze wyniki, podobnie jak rodzice i uczniowie, w zakresie bezpieczeństwa wizerunku w sieci (57%) oraz cyberprzemocy (55%). Szereg bardzo bliskich, niskich wyników nauczyciele odnotowali w zakresie wiarygodności informacji w sieci (35%), bezpieczeństwa w kontakcie z innymi (37%) oraz praw autorskich (35%).

Wyniki pierwszej fali badania 2017/2018 – Podsumowanie

Wyniki testu wskazują, że ogólne kompetencje cyfrowe w zakresie świadomego korzystania z sieci, wśród zdiagnozowanych grup są niskie i wskazane są działania na rzecz poprawy tego stanu rzeczy. Wyniki poszczególnych grup społecznych były wewnętrznie zróżnicowane, aczkolwiek rozpiętość różnic między wynikami testów uczniów, rodziców oraz nauczycieli były bardzo niskie. Jest to bardzo ważna informacja w przypadku nauczycieli, którzy powinni reprezentować zauważalnie większy poziom kompetencji w porównaniu do rodziców, a już na pewno uczniów.

Następnie zauważalna jest interesująca tendencja w grupie uczniów wskazująca na to iż zakres cyfrowych kompetencji maleje wraz z wiekiem uczniów. Wyniki takie można tłumaczyć różnicami między oczekiwaniami społecznymi wobec uczniów znajdujących się na różnych poziomach rozwojowych. Wraz z wiekiem uczniów rośnie złożoność tematyki szkolnej. Analogicznie rośnie również zakres problematyki zagrożeń cyfrowych. Specyficzny będzie oczekiwany poziom świadomości kompetencji cyfrowych wobec 7-latka, podobnie specyficzny natomiast wobec 17 latka i nigdy nie będą one porównywalne *sensu stricte*. Tym samym test kompetencji, pomimo tego, że dotyczył podobnej problematyki, był merytorycznie inny dla każdej grupy wiekowej, a ponadto bardziej złożony dla uczniów szkół ponadpodstawowych. Uzyskane wyniki wskazują zatem *de facto*, że prawdopodobnie w tym czasie jak wzrastają oczekiwania oraz rośnie stopień złożoności zagrożeń cyfrowych, maleje skuteczność środowiska rodzinnego oraz szkolnego w adaptowaniu danego

pokolenia do zagrożeń. Założenie poczynione zatem w części teoretycznej niniejszego raportu o tym, że szkoła nie jest najbardziej skutecznym środowiskiem w radzeniu sobie z zagrożeniami cyfrowymi, znajduje potwierdzenie.

W zakres tego wniosku powinni być też ujęci również rodzice, którzy, jak pokazało badanie, posiadają średnio wyższe kompetencje niż ich dzieci, jednak nie jest to niestety różnica znacząca. W oparciu o zebrane wyniki można dalej wnioskować, że wszystkie diagnozowane grupy zmagają się na równi z brakiem adekwatnych kompetencji cyfrowych szczególnie, jeśli weźmie się pod uwagę oczekiwania społeczne wobec każdej z nich.

Grupy	Etapy edukacji (Klasy)				Średnie ważone
	1-3	4-6	7-Gimnazjum	Ponadgimnazjalne	
Uczniowie	55%	47%	40%	39%	45%
Rodzice	48%	51%	39%	47%	47%
Nauczyciele	50%	55%	41%	49%	49%

Grupą respondentów o najwyższych kompetencjach cyfrowych są dzieci klas 1-3 (55%) oraz nauczyciele klas 4-6 (55%). Grupami o najniższych kompetencjach cyfrowych są rodzice klas gimnazjalnych (39%) oraz uczniowie klas ponadgimnazjalnych (39%).

W przypadku rozbicia wyniku testu na poszczególne kategorie analityczne, warte wskazania są negatywne wyniki dotyczące ochrony i przestrzegania praw autorskich, które odnotowały najniższe poziomy pośród:

- wszystkich grup respondentów na etapie klas 4-6 (23-29%),
- wśród uczniów i rodziców klasy 7 i gimnazjalnej (16-19%),
- wśród uczniów i rodziców klas ponadgimnazjalnych (23%).

Niepokojące wyniki odnotowano w zakresie ergonomii korzystania z urządzeń wśród uczniów klas 4-6 (39%), ustalania wiarygodności informacji przez rodziców uczniów klas 7 i gimnazjum (27%) oraz w zakresie wiedzy dotyczących operacji finansowych uczniów klas 7 i gimnazjum (24%).

Dane te jednoznacznie wskazują, które porcje wiedzy z zakresu bezpieczeństwa cyfrowego należy dostarczyć w pierwszej kolejności respondentom.

W oparciu o wyniki można wnioskować, że wszystkie działania edukacyjne, które będą podejmowane muszą uwzględniać w pierwszej kolejności kompleksową wiedzę z zakresu ochrony praw autorskich dla wszystkich grup oraz klas respondentów. Następnie konieczne są wyspecjalizowane kursy, które trafią w widoczne deficyty wiedzy zdiagnozowane pośród wszystkich kategorii respondentów.

Literatura

Eurydice (2012). Rozwijanie kompetencji kluczowych w szkołach w Europie: wyzwania i szanse dla polityki edukacyjnej. Brussels: Education, Audiovisual and Culture Executive Agency.

Kopecky, K. (2017). Jak na modrou velrybu. *Rizeni Skoly* 6(17), 9-12.

Morbitzer, J. (2017). *Edukacja medialna (małego dziecka)*, [w:] J. Pyżalski (red.), *Małe dzieci w świecie technologii informacyjno-komunikacyjnych*, Łódź: Wydaw. Eter.

Pyżalski, J. (2012). *Agresja elektroniczna i cyberbullying jako nowe ryzykowne zachowania młodzieży*. Oficyna Wydawnicza Impuls, Kraków.

Pyżalski, J. (2017). Jasna strona – partycypacja i zaangażowanie dzieci i młodzieży w korzystne rozwojowo i prospołeczne działania. *Dziecko Krzywdzone. Teoria, badania, praktyka*, 16(1).

Tomczyk, Ł. (2017). Cyberbullying in 2010 and 2015 — A perspective on the changes in the phenomenon among adolescents in Poland in the context of preventive action. *Children and Youth Services Review*, 75, 50–60. doi:10.1016/j.childyouth.2017.02.017